

18. 12. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Z historie a současnosti Ministerstva spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti jako ústřední orgán státní správy soudů bylo zřízeno dne 20.3.1848 jako jedno z čtyř ministerstev Rakousko-Uherska, a to vedle Ministerstva financí, Ministerstva vnitra a Ministerstva kultu a vyučování. V jeho čele stanul zkušený politik hrabě Ludwig Taaffe, kterého zakrátko vystřídal Franz von Sommeruga.

Ministerstvo spravedlnosti jako ústřední orgán státní správy soudů bylo zřízeno dne 20.3.1848 jako jedno z čtyř ministerstev Rakousko-Uherska, a to vedle Ministerstva financí, Ministerstva vnitra a Ministerstva kultu a vyučování. V jeho čele stanul zkušený politik hrabě Ludwig Taaffe, kterého zakrátko vystřídal Franz von Sommeruga. Přestože se počet ministerstev velice často měnil, ministerstvo spravedlnosti si po celou dobu existence Rakouska-Uherska udrželo svůj význam a ministr spravedlnosti byl členem každé nové vlády. Přitom v jeho čele stáli často velmi vlivní politici, např. již zmíněný hrabě Taaffe či nechvalně známý Alexander Bach.

Ministerským nařízením ze dne 25.10.1865 (č.109/1865 ř.z.) byla potom pod Ministerstvo spravedlnosti převedena i správa věznic. Takto vymezená působnost ministerstva trvala s drobnými úpravami až do rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918.

V Československé republice bylo Ministerstvo spravedlnosti zřízeno zákonem Národního výboru československého č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém.¹⁾ V důsledku tzv. recepční normy byl při vzniku Československa v roce 1918 recipován i právní řád rakousko-uherské monarchie, včetně působnosti jednotlivých ministerstev. Ministerstvo spravedlnosti proto i nadále vykonávalo státní správu soudů, státních zastupitelství a věznic. K dílčím úpravám jeho kompetencí, zejména v oblasti vězeňství došlo v době Protektorátu.

Činnost Ministerstva spravedlnosti na území osvobozeného Československa byla obnovena ústavním dekretem presidenta republiky č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné. Ministerstvo spravedlnosti i nadále vykonávalo státní správu soudů a vězeňství. Ústavním dekretem presidenta republiky č. 94/1945 Sb. byl vytvořen Sbor uniformované vězeňské stráže (SVS) pro výkon správní a strážní služby v soudních věznicích a trestních ústavech. Zákonem č. 112/1945 Sb., o správě soudních věznic a trestních ústavů, byl Ministerstvu spravedlnosti svěřen vrchní dozor nad těmito zařízeními s tím, že běžný dozor prováděli u věznic okresních soudů přednostové okresních soudů, u věznic krajských soudů potom presidenti krajských soudů a u trestních ústavů jejich přednostové.

K významnějším změnám v působnosti Ministerstva spravedlnosti došlo po roce 1948. Zákonem č. 321/1948 Sb. byl nově vytvořen Sbor uniformované vězeňské stráže a to jako veřejně ozbrojený a jednotně organizovaný sbor, do jehož řad byli přijati dosavadní příslušníci SVS, pokud byli ministrem spravedlnosti shledáni státně spolehlivými a oddanými lidově demokratickému zřízení. Příslušníci tohoto sboru byli potom na základě § 51 zákona č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, převedeni do Sboru národní bezpečnosti ministerstva vnitra.

Vládním nařízením č. [56/1954](#) Sb. bylo zřízeno Poverenictvo spravdivosti na Slovensku.

Od 1.9.1957 přešlo do působnosti Ministerstva spravedlnosti řízení Rejstříku trestů, jejichž evidenci vedli od roku 1922 státní zástupci na úrovni krajů. Od 1.1.1962 přešel Rejstřík trestů pod Generální prokuraturu, aby se v roce 1991 vrátil pod Ministerstvo spravedlnosti jako rozpočtová organizace (zákon č. [269/1994](#) Sb.).

Zákonem č. [77/1959](#) Sb., o Sbírce zákonů a Úředním listu, bylo Ministerstvo spravedlnosti s účinností od 1.1.1960 pověřeno vydáváním Sbírky zákonů a Úředního listu (na Slovensku Poverenictvo spravdivosti). Činilo tak až do 31.12.1990, kdy tato činnost přešla zákonem č. [131/1989](#) Sb. na Federální ministerstvo vnitra a později na ministerstvo vnitra ČR.

Zákonem č. [59/1965](#) Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, byl zřízen Sbor nápravné výchovy, a to jako ozbrojený a podle vojenských zásad organizovaný sbor, podřízený ministru spravedlnosti.

Federativní uspořádání republiky provedené v roce 1968 přineslo nové uspořádání ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy. Ministerstvo spravedlnosti bylo zařazeno mezi tzv. republikové (nikoliv federální) ministerstva. Došlo tak ke zřízení Ministerstva spravedlnosti České republiky a Ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky. Kompetence českého ministerstva spravedlnosti byly stanoveny zákonem ČNR č. [2/1969](#) Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Byla mu svěřena státní správa soudnictví, státního notářství a vězeňství.

Další výrazné změny v postavení a kompetencích Ministerstva spravedlnosti znamenal pád komunistického režimu v roce 1989 a poté i vznik samostatné České republiky. Privatizace státních notářství provedená zákonem č. [358/1992](#) Sb. znamenala ukončení státní správy notářství ze strany ministerstva.

K 1.3.1993 byl zrušen Sbor nápravné výchovy a zřízena Vězeňská služba České republiky (zákon č. [555/1992](#) Sb.), která zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Je členěna na vězeňskou službu, justiční stráž a správní službu.

Ratifikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejich Protokolů a v důsledku toho přijetí jurisdikce Evropského soudu pro lidská práva si vyžádalo potřebu svěřit zastupování České republiky při projednávání stížností před ním příslušnému státnímu orgánu. Zákonem č. [135/1996](#) Sb. bylo Ministerstvo spravedlnosti pověřeno zastupovat stát v tomto řízení. K zajištění tohoto úkolu vláda jmenuje vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, který je organizačně začleněn se svojí Kanceláří do struktury Ministerstva spravedlnosti.

Poněkud nelogicky byl Ministerstvu spravedlnosti svěřen úkol vystavovat právní posudky k úvěrovým a garančním smlouvám, ve kterých je stát smluvní stranou (zákon č. [285/1993](#) Sb.).

Zatím poslední změna v kompetencích Ministerstva spravedlnosti byla provedena v souvislosti se zřízením probační a mediační služby od 1.1.2001 (zákon č. [257/2000](#) Sb.).

V současné době je působnost Ministerstva spravedlnosti upravena v ustanovení § 11 zákona č. [2/1969](#) Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, v platném znění. Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro soudy, státní zastupitelství, vězeňství a probaci a mediaci. Dále vystavuje právní posudky pro úvěrové a garanční smlouvy, ve kterých je Česká republika smluvní stranou a zastupuje Českou republiku při vyřizování

stížností na porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a jejích Protokolů.

Ministerstvo spravedlnosti (300 zaměstnanců) řídí Institut pro kriminologii a sociální prevenci (43 zaměstnanců), Rejstřík trestů (78 zaměstnanců), Justiční akademii ve Stráži pod Ralskem (30 zaměstnanců), Justiční školu v Kroměříži (43 zaměstnanců).

Budova Ministerstva spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti sídlí v Praze 2 ve Vyšehradské ulici 16, v domě čp. 427. Dnešní objekt stojí na místě dřívějšího kláštera sv. Bartoloměje, který založila Eliška Přemyslovna. V roce 1505 byl na jeho místě postaven středověký špitál a kostel sv. Bartoloměje v Podskalí. V roce 1784 byl rozkazem císaře Josefa II kostel uzavřen a špitál zrušen. V budově našli útulek choromyslní a nemocní. Roku 1803 byla budova přeměněna v městský chudobinec pro zestárlé a chudé měšťany a měštky pražské. V roce 1884 byla budova zbořena. Současný rozlehlý neorenesanční komplex tří budov stojí v ulicích Vyšehradské, Botičské a Na Slupi. Byl postaven v letech 1882-1884 jako městský chudobinec podle arch. Josefa Srdínka, přičemž byla zachována klasicistní novostavba z konce 30. let 19. století. V době I. světové války sloužila budova jako II. polní lazaret armády se speciálním zaměřením na amputace nohou. Po válce v ní byl umístěn domov důchodců. V roce 1930 byla přidělena Ministerstvu veřejného zdravotnictví. Ministerstvo spravedlnosti sídlilo v té době v tzv. kadetce na Prašném mostě (dnešní budova Ministerstva obrany), do Vyšehradské ulice bylo přemístěno po okupaci Československa v roce 1939. V roce 1958 byla třetina komplexu předána pro potřeby školství (dnešní Gymnázium Botičská). Na dvoře ministerstva stojí barokní socha sv. Bartoloměje. Na průčelí zadního domku, který je nejstarší částí areálu ministerstva, je osazen náhrobek Přibíka Františka Deyma ze Stráže, císařského rady a zemského soudce a poté hejtmana kouřimského kraje, který zemřel v roce 1719.2)

V současné době má Ministerstvo spravedlnosti detašované pracoviště v Praze 2, v nedaleké v ulici Na Děkance (budova bývalého nakladatelství Naše vojsko), kde sídlí některé jeho útvary a v Letenské ulici v Praze 1 (v budově Ministerstva pro místní rozvoj) je umístěna Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva.

Ministryně a ministři spravedlnosti

Od roku 1918 se na postu ministra spravedlnosti vystřídal celkem 31 osob, z toho dvě ženy (Dagmar Burešová a Vlasta Parkanová). Dvakrát vykonávali funkci ministra spravedlnosti Afréd Meissner (květen - září 1920 a únor 1929 - únor 1934), Václav Škoda (září 1953 - prosinec 1954 a červen 1956 - červenec 1960) a Pavel Rychetský (říjen 2000 - únor 2001 a od července 2002 dosud).

Nejdéle vykonával post ministra spravedlnosti Jan Němec (od září 1969 do června 1981), naopak nejkratší dobu setrval ve funkci Vladimír Fajnor (od září 1938 do října 1938).

Dva ministři spravedlnosti vykonávali zároveň funkci místopředsedy vlády - Jan Kalvoda a Pavel Rychetský.

Z galerie ministrů spravedlnosti v období I. republiky byl patrně nejvýraznější osobností hned první ministr František Soukup, jeden z tzv. „mužů 28. října“ (spolu s Aloisem Rašínem, Jiřím Stříbrným, Antonínem Švehlou a Vavro Šrobárem). Výraznou měrou se podílel na tvorbě prvních zákonů ČSR a po odchodu z funkce ministra spravedlnosti byl až do roku 1939 předsedou Senátu. Z poválečným ministrů spravedlnosti stojí za zaznamenání především Prokop Drtina, blízký spolupracovník prezidenta Edvarda Beneše, který krátce po únoru 1948 spáchal sebevraždu. Jeho nástupcem se stal zeť prezidenta Gottwalda Alexej Čepička, který se však daleko více „proslavil“ později jako ministr

národní obrany (post ministra obrany vykonával za I. republiky i exministr spravedlnosti Karel Vyškovský). Uvolnění komunistického režimu v 60. letech umožnilo příchod tří nekomunistických ministrů - Aloise Neumana (ČSL), Bohumila Kučery (ČSS) a Václava Hrabala (ČSS).

Éru polistopadových ministrů spravedlnosti zahájila rovněž výrazná osobnost, první žena v čele resortu, Dagmar Burešová, pozdější předsedkyně České národní rady. Z dalších ministrů nelze přehlédnout nynějšího veřejného ochránce práv Otakara Motejla, který byl prvním nestrannickým ministrem spravedlnosti v poválečném období.

JUDr. Pavel Rotyka
Ministerstvo spravedlnosti

-----
1) Podle zákona č. 94/1918 Sb., o platech ministrů, činil plat ministra 60 000 Kč ročně, předsedy vlády 70 000 Kč ročně

2) Podrobný popis budovy Ministerstva spravedlnosti viz Umělecké památky Praha, Nové Město-Vyšehrad, Academia, Praha 1998

Přehled ministrů spravedlnosti 1848 - 1918

hrabě Ludwig Taaffe březen 1848 - duben 1848
Franz Sommaruga duben 1848 - červenec 1848
Alexander Bach červenec 1848 - červenec 1849
Anton von Schmerling červenec 1849 - leden 1851
Karl von Krauss leden 1851 - květen 1852
hrabě Franz Nádasdy květen 1852 - říjen 1860
Josef von Lasser říjen 1860 - únor 1861
Adolf von Pratobevera únor 1861 - prosinec 1862
Franz Hein prosinec 1862 - červenec 1865
Emanuel von Komers červenec 1865 - červen 1867
Anton von Hye červen 1867 - prosinec 1867
Eduard Herbst prosinec 1867 - duben 1870
Adolf von Tschabuschnigg duben 1870 - únor 1871
Karel Habietinek únor 1871 - říjen 1871
Georg von Mitis říjen 1871 - listopad 1871 pověřen řízením
Julius von Glaser listopad 1871 - srpen 1879
Karl von Stremayr srpen 1879 - červen 1880
Moritz von Streit červen 1880 - leden 1881
Alois Pražák, leden 1881 - říjen 1888 pověřen řízením
hrabě Friedrich Schönborn říjen 1888 - červen 1895
Karl von Krall-Krallenberg červen 1895 -září 1895 pověřen řízením
hrabě Johann Gleispach říjen 1895 - listopad 1897
Ignaz von Ruber listopad 1897 - říjen 1899
Eduard von Kindinger říjen 1899 - prosinec 1899
Ferdinand von Schrott prosinec 1899 leden 1900 pověřen řízením
Alois von Spens-Boden leden 1900 - říjen 1902
Eduard von Koerber říjen 1902 -leden 1905 pověřen řízením
Franz Klein leden 1905 - listopad 1908

Robert von Holzknecht listopad 1908 - únor 1909
Victor von Hochenburger únor 1909 - říjen 1916
Franz Klein říjen 1916 - prosinec 1916
Josef von Schenk prosinec 1916 - červen 1917
Hugo von Schauer červen 1917 - říjen 1918 pověřen řízením
Paul von Vitorelli 25.10.1918 - 30.10.1918

Přehled ministryň a ministrů spravedlnosti 1918 - 2002

František Soukup listopad 1918 - červenec 1919
Veselý František červenec 1919 - květen 1920
Alfréd Meissner květen 1920 - září 1920
Augustýn Popelka září 1920 - září 1921
Josef Dolanský září 1921 - listopad 1925
Karel Vyškovský prosinec 1925 - březen 1926
Jiří Haussmann březen 1926 - říjen 1926
Robert Mayr-Harting říjen 1926 - únor 1929
Alfréd Meissner únor 1929 - únor 1934
Ivan Dérer únor 1934 - září 1938
Vladimír Fajnor září 1938 - říjen 1938
Ladislav Feierabend říjen 1938 - prosinec 1938
Jaroslav Krejčí prosinec 1938 - květen 1945
Jaroslav Stránský listopad 1942 - listopad 1945 (exilová vláda v Londýně)
Prokop Drtina listopad 1945 - únor 1948
Alexej Čepička únor 1948 - duben 1950
Štefan Rais duben 1950 - září 1953
Václav Škoda září 1953 - prosinec 1954
Jan Bartuška prosinec 1954 - červen 1956
Václav Škoda červen 1956 - červenec 1960
Alois Neuman červenec 1960 - duben 1968
Bohuslav Kučera duben 1968 - leden 1969
Václav Hrabal leden 1969 - září 1969
Jan Němec září 1969 - červen 1981
Antonín Kašpar červen 1981 - prosinec 1989
Dagmar Burešová prosinec 1989 - červen 1990
Leon Richter červen 1990 - leden 1992
Jiří Novák leden 1992 - červenec 1996
Jan Kalvoda červenec 1996 - leden 1997
Vlasta Parkanová leden 1997 - červenec 1998
Pavel Rychetský 17.7. - 31.7.1998 pověřen řízením
Otakar Motejl srpen 1998 - říjen 2000
Pavel Rychetský říjen 2000 - únor 2001
Jaroslav Bureš únor 2001 - červenec 2002
Pavel Rychetský červenec 2002

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část - možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část - „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část - Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část - Málo známé dokumenty, deklaráce české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část - Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část - Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)